

המרכז הבינתחומי הרצליה
בי"ס לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
המכון למדיניות ואסטרטגיה

כנס הרצליה הרביעי
על מאזן החוסן והביטחון הלאומי
16-18 בדצמבר 2003

מבט כולל: עדיפויות, הכרעות ומנהיגות

המרכיב החברתי של החוסן הלאומי

- מסמך עבודה -

חברי צוות העבודה:

ראש הצוות - פרופ' גבריאל בן-דור

ד"ר עמי פדהצור

ד"ר דפנה קנטי-נסים

מסמך זה כולל את ממצאי צוות העבודה ואת מסקנותיו. המסמך הוא בבחינת טיוטה לדיון ולעיון ומשקף את דעתם של חברי הצוות בלבד.

המרכיב החברתי של החוסן הלאומי

פרופ' גבריאל בן-דור

רקע על המחקר:

מזה כשלוש שנים עורך המרכז לחקר הביטחון הלאומי מאוניברסיטת חיפה, **בראשותו של הפרופסור גבריאל בן-דור**, מחקר רחב היקף שמטרתו לעמוד על המרכיבים החברתיים של הביטחון הלאומי בישראל. בבסיסו של מחקר זה עומדת ההנחה כי חוסנו הלאומי של הציבור הישראלי מהווה מרכיב מרכזי ביכולתה של המדינה לעמוד מול האתגרים המוצבים בפניה, ולהגן על האינטרסים המרכזיים החיוניים להמשך קיומה. **המחקר מטפל בארבע סוגיות מרכזיות הנוגעות לחוסנו הלאומי של הציבור בישראל: רמת הפחד של הציבור בישראל, רמת הפטריוטיות שלו, אמונו במוסדות המדינה ותמיכתו בעמדות מיליטנטיות.**

נתוני המחקר נאספו באמצעות סקר טלפוני רחב היקף. בכל מדגם נכללו למעלה מ-2000 משיבים המשקפים את הציבור הישראלי הבוגר בכללותו. עד כה נסקר הציבור בישראל 7 פעמים: לראשונה באוקטובר 2000 - בזמן כהונת ממשלת ברק, ערב פריצת אינתיפאדת אל-עקצה; ולאחרונה במהלך חודש אוקטובר 2003. סה"כ נדגמו למעלה מ-14,062 נדגמים אזרחי מדינת ישראל הבאים מכל רובדי החברה הישראלית. דגש מיוחד מושם על פילוח קבוצות התייחסות ייחודיות לדוגמת: ערביי ישראל, עולים חדשים, הציבור היהודי החרדי, ואזרחיה הדרוזים של המדינה.

מגמות נבחרות:

- לאורך התקופה כולה, מתאפיין הציבור בישראל ברמה גבוה ביותר של **פחד מפני אירועי הטרור**. בחודש אפריל 2002, כשנתיים לאחר פריצתה של אינתיפאדת אל-עקצה, נמדדה **רמת הפחד הגבוהה ביותר**. בחודשים שעברו מאז, חלה ירידה הדרגתית בתחושת הפחד בקרב הציבור בישראל. על אף עליה קלה בין ברמת הפחד בחודש אוקטובר האחרון, נמדדו רמות פחד דומות לאלו שאפיינו את הציבור בארץ ערב פרוץ אינתיפאדת אל-עקצה.
- פחד מטרור איננו אחיד בקרב כלל האוכלוסייה בישראל. באופן כללי: (א) **הציבור היהודי מפחד יותר מאשר הציבור הערבי** כאשר הציבור הדרוזי ממוקם בין שתי קבוצות אלה; (ב) **נשים מבטאות תחושה רבה יותר של פחד מאשר גברים**; (ג) **הורים לילדים מבטאים תחושה רבה יותר של פחד** מאלו שאינם הורים.
- הציבור בארץ מגלה **נטייה להתרחק מפתרונות מיליטנטיים**. מאז אוקטובר 2001, נמצאת רמת המיליטנטיות של הציבור בישראל בירידה. מעניין כי דווקא קבוצות גיל מבוגרות (מעל גיל 60) נרשמה תמיכה רבה יותר בעמדות מיליטנטיות מאשר בקרב קבוצות גיל צעירות יותר.

- **מגמת ירידה מדאיגה (הדרגתית אך עקבית) נרשמה בתחושת הפטריוטיות של הציבור היהודי מאז חודש אפריל 2002.** בחודש אוקטובר 2003 נמדדה רמת הפטריוטיות הנמוכה ביותר מזה שלוש שנים. הציבור החרדי בישראל ממשיך לגלות רמה נמוכה בהרבה של הזדהות עם ערכי המדינה מאשר יתר הציבור היהודי.
- **גם אמון הציבור במוסדותיו הפוליטיים והציבוריים נמצע בדעיכה מאז אוקטובר 2001.** מבין המוסדות השונים מוסדות ביטחוניים זוכים לרמת האמון הגבוהה ביותר, אחריהן בית המשפט העליון, ולבסוף ברמת האמון הנמוכה ביותר זוכות המפלגות הפוליטיות.